

כיבוד רצון המטופל להימנע מטיפול רפואי

מינוי מיופה כוח

מילוי הוראות רפואיות מקדימות

הזכות של מטופל להסכים או לסרב לטיפול רפואי נקבעה כבר בחוק זכויות החולה, בשנת 1996. ככלל, חוק זכויות החולה קובע שאין לתת טיפול רפואי למטופל, אלא אם כן נתן לכך את הסכמתו מדעת, בעל-פה, בהתנהגות או בכתב. הסכמה מדעת של המטופל ניתנת רק לאחר שהמטפל מסר לו את המידע הרפואי הדרוש לו כדי להחליט אם להסכים לטיפול. יחד עם זאת, בחוק זכויות החולה לא נקבעו הוראות מפורשות לעניין תוקפו של סירוב לטיפול, העלול להוביל למותו של המטופל ולעניין קבלת החלטות במצב כזה, במקרה בו המטופל כבר אינו מסוגל להביע את דעתו באופן מפורש בעצמו.

חוק החולה הנוטה למות, התשס"ו – 2005 (להלן: "החוק"), קובע את המקרים והתנאים בהם אדם בישראל רשאי לקבוע איזה טיפול רפואי יהיה מוכן לקבל, אם בכלל, במידה שייקבע כי הוא סובל מבעיה רפואית חשוכת מרפא ושתוחלת חייו אינה עולה על 6 חודשים, גם אם יקבל טיפול רפואי (כלומר, הוא "חולה הנוטה למות", לפי הגדרת החוק).

חוק החולה הנוטה למות מרחיב את הזכות לסרב או להסכים לטיפול, על ידי כך שהוא מאפשר לאדם להביע את רצונו מראש לגבי **טיפול רפואי עתידי** בו, אם וכאשר ייקבע שהוא חולה נוטה למות. הרופאים ייעזרו בהוראות שניתנו מראש ע"י המטופל, רק אם המטופל יגיע למצב בו אינו יכול לקבל החלטות בנוגע לטיפול בו, או למצב בו אינו יכול להביע את רצונו (כגון בשל פגיעה ביכולתו לתקשר עם סביבתו).

במילים אחרות, החוק מאפשר לאדם, גם בהיותו בריא, להשאיר הנחיות בכתב - **הנחיות מקדימות** - לצוות הרפואי לגבי הטיפול הרפואי שיסכים לקבל, או שירצה שלא לקבל, במידה שיהיה חולה הנוטה למות שמצבו אינו מאפשר קבלת החלטות, בזמן אמת, ביחס לטיפול המוצע לו.

על פי החוק, לחולה הנוטה למות יש זכות לבקש להימנע מלתת לו טיפול רפואי להארכת חייו ובה במידה זכאי לבקש לקבל טיפול רפואי להארכת חייו, גם אם לדעת הרופא האחראי על הטיפול בו אין לכך הצדקה, בנסיבות העניין. בשני המצבים נדרש הצוות הרפואי לכבד את רצונו של "החולה הנוטה למות", במסגרת המגבלות הקבועות בחוק, ולאחר שהוכח רצונו של המטופל, מעבר לספק סביר.

החוק קובע כי קבלת החלטות בעניין זה תיעשה אך ורק לפי רצונו של המטופל עצמו, ולא לפי רצונם של בני המשפחה או שיקולים אחרים. רצונו של המטופל יכול להיות מוכח בדרכים שונות, והטובה שבהן היא - הוראות מפורשות שכתב בעצמו (והכל במסגרת ובמגבלות החוק).

דרך נוספת שמאפשר החוק היא באמצעות **מתן ייפוי כוח** (לפי חוק החולה הנוטה למות, לפי חוק זכויות החולה או משולב) לאדם אחר: במידה והמטופל מגיע למצב שתואר לעיל - הרופאים יהיו מחויבים לקבל את הוראותיו של מיפה הכוח, כאילו הן הוראותיו של המטופל עצמו.

עוד קובע החוק כי אם יש ספק סביר לגבי רצונו של המטופל שלא יטפלו בו - יש לטפל בו כרגיל. כלל זה נקרא "**חזקת הרצון לחיות**".

החוק קובע דרכים שונות לקבוע את רצונו של "החולה הנוטה למות" לעניין קבלת טיפול רפואי:

כאשר חולה נוטה למות הוא עדיין "בעל כשרות" – כלומר, מתפקד ומסוגל לגבש רצון ולהביע אותו – פועלים על פי רצונו המפורש, כפי שמובע על ידו בזמן אמת.

לעומת זאת, לגבי "חולה נוטה למות" שאינו בעל כשרות – כלומר, אינו מסוגל לגבש רצון או להביע אותו בזמן אמת – ישנן מספר דרכים אחרות להוכחת רצונו:

1. הנחיות רפואיות מקדימות שניתנו על ידי המטופל בכתב.
2. החלטה של מיופה כוח שהמטופל מינה לעניין זה.
3. שילוב של הנחיות רפואיות מקדימות עם החלטה של מיופה כוח, ובתנאי שהנחיות ויפוי הכוח – תקפים.
4. החלטה של וועדה מוסדית או הוועדה הארצית - במקרים המתאימים המפורטים בחוק.
5. אם אין הנחיות מקדימות, יפוי כוח או החלטות וועדה כלשהן - ניתן להיעזר לשם בירור רצונו של המטופל בעדויות של אנשים קרובים אליו (הניתנות בתצהירים), ובמקרים חריגים ניתן גם להיעזר בעמדתו של אפוסטרופוס שמונה לו, אם הוא גם אדם קרוב למטופל (דהיינו שמכיר את המטופל היטב ולאורך זמן).

שימו לב!

החוק אינו מתיר חופש פעולה מוחלט – למרות שבדרך כלל יכובד רצונו של "החולה הנוטה למות" להימנע מטיפול בו:

- אסור לעשות כל פעולה המכוונת להמית את המטופל, או שתוצאתה, קרוב לוודאי היא גרימת מותו.
- אסור לסייע לאדם להתאבד.
- אסור להפסיק טיפול רפואי רציף¹ שהפסקתו עלולה להביא למותו של המטופל. (מותר להימנע מחידוש טיפול רפואי רציף שנפסק שלא במכוון ושלא בניגוד לחוק, וכן מותר לא לחדש טיפול רפואי מחזורי²).
- אסור להימנע מלתת לחולה נוטה למו, שאינו כשיר, מזון ונוזלים, טיפול פליאטיבי וטיפול נלווה (גם אם המטופל ביקש במפורש להימנע מכך³).

מידע נוסף, הכולל בין היתר, את חוק החולה הנוטה למות והטפסים המוזכרים בו

ניתן למצוא באתר האינטרנט של משרד הבריאות בכתובת:

<http://www.health.gov.il/term-ill>

כמו כן ניתן לקבל את הטפסים בפניה טלפונית: *5400

לקבלת פרטים נוספים ולמענה לשאלות ניתן לפנות ל

¹ "טיפול רפואי רציף" – הוא טיפול רפואי, שעל פי טיבו ניתן באופן מתמשך וללא הפסקות.

² "טיפול רפואי מחזורי" – הוא כל אחד מאלה:
א. טיפול רפואי הניתן באופן מחזורי ובהפסקות, ואפשר להבחין באופן מעשי וברור בין סיום מחזור אחד של טיפול לתחילת המחזור הבא.
ב. טיפול שתוכנן מראש, באמצעים טכנולוגיים מתאימים, להינתן כטיפול רפואי מחזורי, למרות שעל פי טיבו הוא היה ניתן באופן מתמשך ובלא הפסקות.

³ למעט במקרה של חולה בשבועיים האחרונים לחייו, הסובל סבל משמעותי.